

M. T. / J. S.

Posiedzenie naukowe Zespołu Historii Nauki XIX wieku

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 15/3, 662-664

1970

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

dom hiszpańskich Habsburgów odbiła się z kolei echem sympatii politycznych wśród szlachty polskiej.

W dyskusji dr K. Targosz zauważyła, że przytoczone przez autora opinie polskich podróżników XVII w. na temat Niderlandów (rozdzielenie charakteru Flamandów i Holendrów) pokrywają się z osądami obiegowymi w całej ówczesnej Europie. Mgr G. Rosińska zaciekawiła wiadomość o polskim astronomie na dworze burgundzkim w XV w. oraz jej źródła. Dr A. Strzelecka na dowód prokrzyżackich sympatii burgundzkich i udziału tamtejszego rycerstwa w pseudo-krucjatowych ekspedycjach na Litwę przytoczyła epizod z *Kroniki Długosza*. Następnie głos zabrał prof. Barycz, który podkreślił ogromne bogactwo faktów zawartych w referacie i rozległy panoramiczny jego zakres oraz poruszył parę szczegółowych kwestii. Podsunął m. in. sugestię wyświetlenia problemu kształtowania się świadomości narodowej we Flandrii, kraju podlegającym politycznie coraz to innym wpływom i panowaniom. Prof. Barycz zwrócił również uwagę na *Diariusz* Konrada Pellikana, jako źródło wykrycia — zawiązanych przy okazji studiów w Zurychu — stosunków Polaków z Flamandami. Poruszył on ponadto kwestię emigracji anabaptystów (mennonitów) z Flandrii do Polski w okresie największego nasilenia ruchu anabaptystycznego na pograniczu niemiecko-flamandzkim.

Na zakończenie doc. Hajdukiewicz odpowiedział dyskutantom i wyjaśnił poruszone zagadnienia.

Karolina Targosz

POSIEDZENIE NAUKOWE ZESPOŁU HISTORII NAUKI XIX WIEKU

4 lutego 1970 r. odbyło się w Pałacu Staszica w Warszawie posiedzenie naukowe Zespołu Historii Nauki XIX wieku, któremu przewodniczył prof. M. Serejski.

Na zebraniu doc. Z. Kolankowski wygłosił referat na temat: *Problemy źródłoznawstwa historii nauki i techniki*.

Autor przypomniał na wstępie, że historia nauki będąc młodą dyscypliną zaczyna dopiero wypracowywać sobie własne metody badawcze. Z faktu tego wynika konieczność ustalenia systematyki jej źródeł oraz ich periodyzacji. Szczególnie istotny może się okazać powrót do źródeł już znanych i wykorzystywanych w innych dziedzinach nauk historycznych i ponowne ich przebadanie z punktu widzenia potrzeb historii nauki i techniki. Pod tym kątem rozpatrzone zostały w referacie polskie zbiory archiwalne, biblioteczne oraz istniejące bibliografie.

Charakteryzując sieć archiwów w Polsce referent omówił archiwa państwowe (centralne, wojewódzkie z ich oddziałami terenowymi i powiatowe) dalej archiwa wydzielone jak archiwa wojskowe i partyjne, archiwa wyższych uczelni oraz jednostki samodzielne takie np. jak Archiwum Głównego Urzędu Statystycznego czy Polskiej Akademii Nauk.

Duże znaczenie dla nauki posiadają, jako najstarsze w Polsce, archiwa kościelne. Niestety dostęp do nich jest utrudniony na skutek niedostatecznej ewidencji. Wydawany przez Ośrodek Archiwów Bibliotek i Muzeów Kościelnych przy Katolickim Uniwersytecie Lubelskim półrocznik „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” obejmuje tylko pewną część archiwów i chociaż zasługuje na uwagę stanowi jednak źródło niepełne.

Dla badań w dziedzinie historii nauki i techniki szczególne znaczenie posiada Archiwum Polskiej Akademii Nauk nastawione specjalnie na gromadzenie materiałów z tej dziedziny. Wydawane przez tę instytucję biuletyny oraz „Przewodnik po zespołach archiwalnych” stanowią dla historyka nauki niezwykle cenną pomoc.

Przechodząc do charakterystyki bibliotek referent omówił ogólnie ich sieć i profile zbiorów ze szczególnym uwzględnieniem rękopisów, których kryteria groma-

dzenia zależne są w pewnym stopniu od celów jakim służyć ma biblioteka i tradycji lokalnych. Poruszone zostało także, ważne dla historii nauki, zagadnienie muzeów specjalnych jak np. Muzeum Ziemi w Warszawie, Muzeum Farmacji w Krakowie, Muzeum Nafty i Historii Lampy Naftowej w Krośnie.

Przystępując do omówienia bibliografii, referent przeanalizował polskie bibliografie historyczne i naukowawcze, zarówno retrospektywne jak i bieżące, wykazując, że ewolucja ich układu — ujmując ogólnie — zmierza w kierunku coraz szerszego uwzględniania zagadnień z zakresu historii nauki i techniki, jakkolwiek rozwój ten przebiega nie bez pewnych zakłóceń.

Duże znaczenie dla poszukiwań źródłownawczych posiadają także katalogi centralne i rzeczowe, różnego rodzaju kartoteki (np. tzw. kartoteka Bara — wykazująca zawartość polskich czasopism XIX w.¹) oraz zbiory patentów. Sposób udostępniania w Polsce tych ostatnich pozostawia jednak wiele do życzenia.

W dyskusji, w której udział wzięli kolejno: doc. A. F. Grabski, mgr W. Osińska, dr E. Tomaszewski, prof. M. Serejski oraz dr W. Rolbiecki, skierowano pod adresem autora referatu postulat aby opracował on syntetyczny podręcznik źródłownawstwa oraz zwrócono uwagę na konieczność podjęcia prac nad retrospektywną i bieżącą bibliografią historii nauki.

M. T.

W dniu 18 lutego br. odbyło się posiedzenie Zespołu Historii Nauki XIX wieku, poświęcone omówieniu programu badawczego Zespołu na najbliższe lata. W ustalonej obecnie tematyce badawczej rysują się wyraźnie dwie tendencje:

1. W najbliższych latach wysuwane będą przede wszystkim problemy dotyczące nie dziejów poszczególnych nauk, lecz nauki jako całości, lub przynajmniej większych gałęzi nauk pokrewnych. Wiąże się to z położeniem nacisku na problematykę interdyscyplinarną, integracyjną, metodologiczną, ideologiczną itp.

2. Członkowie Zespołu włączają się aktywniej do prac nad syntetycznym dziełem *Historia nauki polskiej*, którego dwa kolejne tomy (obejmujące dzieje nauki polskiej XIX i XX wieku) powinny być przygotowane mniej więcej za 3 lata.

Realizacja tych zadań wymagać będzie prawdopodobnie pewnych posunięć organizacyjnych (w oparciu o nową strukturę Zakładu), ścisłej współpracy z nowymi pracownikami Zakładu, powołania specjalnych grup roboczych dla podjęcia określonych problemów itp.

J. S.

*

Kolejne posiedzenie Zespołu, pod przewodnictwem prof. M. Serejskiego, odbyło się 8 kwietnia 1970 r. Dr W. Rolbiecki wygłosił na nim referat *Lenin a problemy przewidywania przyszłości*. Był to skrót artykułu, który ukazał się w „Kwartalniku Historii Nauki i Techniki”².

Autor uwydatnił głównie różnice w założeniach, na których opierają się leninowskie przewidywania oraz dzisiejsza futurologia (szczególnie na Zachodzie). Przedstawił też zasadnicze rysy obu tych koncepcji, wskazując na bardzo ważną rolę bezpośrednich uwarunkowań społeczno-politycznych, oddziaływujących silnie zarówno na Lenina, jak i na dzisiejszych futurologów. Dyskusja, w której zabierali głos: prof. M. Serejski, doc. A. F. Grabski, prof. E. Geblewicz, doc. T. Kowalik, mgr W. Grębecka i dr F. Bronowski — koncentrowała się przede wszystkim na

¹ Kartoteka Bara znajduje się w Instytucie Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk.

² W. Rolbiecki, *Lenin a problemy przewidywania przyszłości*. „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, nr 1/1970, ss. 13—29.

następujących zagadnieniach: 1) Postawa przeciwstawiania się i postawa afirmacji względem rozwoju społecznego (porównawcze traktowanie w tym aspekcie koncepcji Leninowskich i dzisiejszych); 2) Stosunek Lenina do pozytywizmu i w ogóle do dziewiętnastowiecznego obrazu świata; 3) Stosunek niektórych idei Lenina do podobnych, głoszonych przez Marksa i Engelsa (dotyczących przede wszystkim przyszłego rozwoju świata kapitalistycznego); 4) Wpływ ostatnich postępów nauki i techniki na dzisiejszą futurologię; 5) Klasowe uwarunkowania dzisiejszej futurologii.

J. S.

POSIEDZENIE NAUKOWE ZESPOŁU HISTORII NAUK MEDYCZNYCH

Dnia 24 stycznia 1970 r. w Warszawie pod przewodnictwem prof. K. Rowińskiego odbyło się posiedzenie Zespołu Historii Nauk Medycznych.

Na wstępie prof. Rowiński powitał zebranych i wyraził żal z powodu zmniejszenia się nielicznego grona historyków medycyny na skutek śmierci prof. Stanisława Sokoła (1911—1968)¹, doc. Zbigniewa Woźniewskiego (1914—1969) i prof. Zdzisława Wiktora (1911—1970). Pamięć zmarłych uczcili zebrani chwilą milczenia.

Dr B. Kuźnicka wygłosiła sprawozdanie z działalności Zespołu w roku 1969. W okresie tym Zespół, składający się z 3 pracowników etatowych Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN i 11 współpracowników, oddał do druku 21 prac, w tym 2 w serii *Monografie z dziejów nauki i techniki*. Poza realizowaniem planu badawczego Zespół podjął się opracowania oceny dorobku historii nauk medycznych w okresie 25-lecia Polski Ludowej.

Na podstawie zebranych materiałów prof. Rowiński przygotował *Przegląd 25-lecia w dziedzinie historii nauk medycznych*. Referat ten wygłoszony był na plenarnym posiedzeniu Komitetu Historii Nauki i Techniki PAN w dniu 15 grudnia 1969 r.² Zgodnie z programem zebrania prof. Rowiński przedstawił go zgromadzonym członkom Zespołu.

Zawarta m. in. w referacie krytyczna ocena stanu nauczania historii medycyny w Polsce (spośród 10 akademii medycznych tylko 3 posiadają zakłady historii medycyny lub historii medycyny i farmacji) skłoniła Komitet Historii Nauki i Techniki do wystosowania do Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej prof. J. Kostrzewskiego *Memoriału* wskazującego, że „bez powołania zakładów historii tych nauk we wszystkich akademiach medycznych nie można spodziewać się przyrostu kadry naukowo-dydaktycznej z tego zakresu”.

Następnie dr B. Kuźnicka przedstawiła zebranych obecną strukturę Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN oraz omówiła wyniki badań ankietowych w zakresie historii medycyny i farmacji.

Jak można było się spodziewać, w prowadzonych badaniach dominują prace z historii nauki polskiej, ośrodki akademickie zajmują się najczęściej problematyką regionalną, a historią poszczególnych dyscyplin — przeważnie badacze z tymi dyscyplinami związani (historię psychiatrii opracowują — psychiatrzy, chirurgii — chirurdzy itd.).

Z kolei prof. Rowiński zaproponował członkom Zespołu włączenie się do — prowadzonych przez Zakład Historii Nauki i Techniki — prac nad 3 i 4 tomem *Historii nauki polskiej* (XIX i XX w.), które obejmować będą także niektóre problemy z historii medycyny.

¹ Por. nekrolog prof. S. Sokoła w nrze 4/1970 „Kwartalnika”, ss. 811—814.

² Por. sprawozdanie z tego posiedzenia w niniejszym numerze „Kwartalnika” ss. 651—654.